

Foto: Dimitrey Rouwhorst

ZOOGDIERONDERZOEK IN IDINK-NIBBELINKBOS

2020

ZOOGDIERWERKGROEP IVN DE OUDE IJSSELSTREEK

IDINK-NIBBELINKBOS EN VOORHEEN SPITSE BUUL

Zoogdierinventarisatie 2020

door Zoogdierwerkgroep IVN De Oude IJsselstreek

Inleiding

De zoogdierwerkgroep van de IVN De Oude IJsselstreek, opgericht op 1 januari 2000, heeft als doel om allereerst meer kennis te krijgen van de zoogdieren in ons werkgebied. Daarvoor proberen we onszelf zo goed mogelijk te scholen met cursussen, lezingen, werkavonden en literatuur. We proberen hierdoor een beter inzicht en bescherming te krijgen voor deze vaak onbekend groep dieren. En we hopen hierbij de terreineigenaren te helpen door hen deze kosteloos verkregen gegevens aan te leveren. Onze werkgroep bestaat uit ongeveer 15 actieve leden. De laatste jaren werd het onderzoek ook steeds meer uitgebreid naar andere flora en fauna, zoals we die in het veld tegenkwamen.

Daarnaast heeft de (landelijke) IVN als doel om de natuur met zijn diversiteit beter bekend te maken bij het publiek door middel van excursies, cursussen en activiteiten voor iedereen.

Gebied en methode

Dit jaar is Idink/ Nibbelinkbos onderzocht. In 2002/2003 hebben we het gehele bos onderzocht in een zestal excursies. Nu hebben we voornamelijk het Idinkbos, vroeger De Buul geheten, onderzocht met daarnaast een paar weken plaatsing van 2 camera's en een struikrover in het Nibbelinkbos. In dit verslag wordt de naam Spitse Buul gebruikt om het onderzoeksterrein beter te kunnen duiden.

We hebben geprobeerd het onderzoek zodanig op te zetten dat het doel om zoveel mogelijk gegevens over de aanwezige zoogdierfauna te verkrijgen bereikt kan worden. Helaas stak de corona pandemie hier een stokje voor. Daardoor hebben we slechts een drietal bezoeken, verspreid over het jaar, kunnen brengen. Deze hebben we gelukkig aan kunnen vullen met plaatsing van cameravallen en een [struikrover](#). Deze hebben ook een aantal weken in het Nibbelinkbos gestaan.

Door zowel wat vroeger op pad te gaan als overdag en in de avond proberen we de waarnemingskansen te vergroten. Voor

zoogdieren is het vooral zaak op de diverse diersporen te letten want in deze diergroep zitten maar enkele dagdieren: eekhoorn, haas en konijn. Dat maakt het moeilijk om betrouwbare waarnemingen te doen en daardoor is het gebruik van een cameraval van groot belang.

Voor de waarnemingen van vleermuizen is gebruik gemaakt van diverse batdetectoren met o.a. een professionele Petterson D 240 x .

Omdat we tijdens onze excursies en andere momenten van terreinbezoek ook allerlei andere dieren en planten tegenkomen, noteren we die ook zover we deze kennen. Alle waarnemingen zijn bovendien op [Waarneming.nl](#) geplaatst, o.a. ter controle van deze waarnemingen.

Door de droge zomers van de laatste jaren stonden de sloten en de Seesinkbeek droog. In hoeverre dat alles invloed heeft op de aanwezige flora en fauna is niet na te gaan door ontbrekende gegevens die op eenzelfde manier eerder zijn verkregen.

Het gebied bleek naast wandelbos vooral een hondenuitlaatgebied waarbij veel honden los liepen. Ze werden dan ook veelvuldig door de camera vastgelegd, een keer zelfs met een haas tegelijkertijd in beeld (Nibbelinkbos). Ook fotografeerden we een huiskat.

Op het volgende kaartje is te zien waar de camera's geplaatst zijn (de *struikrover* is een speciale camera voor kleine zoogdieren).

Legenda:

- eekhoorn
- baard/Brandtvleermuis
- laatvlieger
- gewone dwergvleermuis
- das
- ree
- steenmarter
- haas
- boommarter
- helmkruidvlinder
- goudvink
- = (witte streep) plaats van camera

Inventarisatierondes in 2020

18 april 09.00 uur: vervallen i.v.m. coronaregels.

17 mei 08.00 uur: algemeen

27 juni 21.00 uur: vleermuizen

27 sept. 09.00 uur: algemeen

Ook bij het neerzetten en ophalen van de camera's werden waarnemingen gedaan en opgetekend.

Cameraplatsuingen en waarnemingen: zie na soortbespreking.

ZOOGDIEREN

Insecteneters

Egel: er is geen egel waargenomen. Niet in het Nibbelinkbos en niet in de Spitse Buul. In 2002/2003 hebben we ze wel waargenomen. Het gaat niet goed met de egel door o.a. de veelvuldig toegepaste insecticiden en het verdwijnen van kleinschalige landschapselementen. Bovendien heerst er een nog onbekende ziekte onder de egels. Ook vallen er veel verkeersslachtoffer o.a. doordat bosranden, hagen etc. haaks op de wegen staan en daar eindigen. Egels volgen deze foerageergebieden en komen zo op de weg terecht.

Mollen waren in beide gebieden aanwezig.

Spitsmuizen Niet waargenomen. Daarvoor moet je met livetraps werken. En ook dan is het moeilijk. Ik verwacht hier toch wel bosspitsmuis en mogelijk dwergspitsmuis.

Vleermuizen

Hoewel het geschikt weer was, troffen we slechts 3 soorten aan: de gewone dwergvleermuis, de laatvlieger en Baard-/Brandtsvleermuis (deze twee laatste zijn nog niet op geluid te onderscheiden). Interessante soorten: de laatvlieger omdat hij achteruit gaat en daardoor op de juist verschenen rode lijst is terecht gekomen. En de Baard-/Brandtsvleermuis omdat die redelijk zeldzaam is. Terwijl de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger in gebouwen (huizen) wonen, komt de Baard-/Brandtsvleermuis zowel in bomen (bos) als in gebouwen voor. Hierbij moet worden aangetekend dat deze twee soorten nog niet erg lang als twee aparte soorten zijn herkend en men daarom nog niet veel gegevens heeft verzameld over de specifieke ecologie. Holle bomen en oude, dode bomen met bijv. loshangende schors, zijn belangrijk voor vleermuizen die bomen (lanen en bossen) bewonen. Een aantal van deze bomen moeten dan in een bos of laan voorkomen omdat vleermuizen regelmatig verhuizen om het goede microklimaat in hun verblijfplaats te hebben: warm, donker en tochtvrij. Dat geldt voor alle vleermuizen door het jaar heen. In de winter stellen ze andere eisen maar er zijn maar een of twee soorten die in een boom overwinteren. De rosse vleermuis in ieder geval maar die hebben we, vreemd genoeg, niet gehoord.

Haasachtigen

De **haas:** het gaat niet goed met de haas. Zoals ook recent is bekend gemaakt. We hebben in het Nibbelinkbos en in de Spitse Buul een aantal cameraopnames van deze soort. Het is onbekend om hoeveel individuen het gaat. Hazen blijken namelijk vaak erg plaatstrouw. Tijdens de excursies troffen we het dier zelf niet aan. Het flink aantal loslopende honden zal de hazenstand niet bevorderen.

Op een camerabeeld in Nibbelinkbos fotografeerden we 4 juli een loslopende jachthond terwijl op hetzelfde moment een haas van hem weglucht. Als je dat al fotografeert, hoe vaak zal dat in werkelijkheid gebeuren? (Met het **konijn** gaat het al jaren slecht. We hebben dan ook geen konijnen gezien. Bovendien is dat geen bossoort.)

Knaagdieren

De waargenomen **eekhoorn** werd 2 november gezien op een bospad van de Spitse Buul. Ook stond het dier daar een keer op een camera. In het Nibbelinkbos fotografeerden we bovendien een eekhoorn. We hebben geen nesten gezien wat ook best moeilijk is als het blad nog aan de bomen zit. Evenals het konijn en de egel heeft de eekhoorn in de afgelopen jaren te maken gehad met ziektes waardoor hun aantal al tijden achteruit gaat. Mogelijk spelen hierbij nog andere factoren een rol zoals de plaatselijk sterke afname van naaldbomen door stormschade en kap, wat de jaarrond voorhanden zijnde voedselbron - de zaden van de naaldbomen - dus ook verminderd heeft. Mijn ervaring is dat ze graag in gemengde bossen wonen zodat ze het gehele jaar door voedsel hebben: dennenzaden en diverse noten.

Woelmuizen

Van de woelmuizen is de **rosse woelmuis** een typische bosbewoner. Doordat door corona het anders altijd gehouden muizenvangweekend niet kon doorgaan, hebben we geen waarnemingen van de rosse woelmuis.

Wel zat er een **veldmuis** in een uilenbraakbal die we in het Nibbelinkbos vonden. Een soort die meer in kortere grasvegetaties voorkomt zoals bermen.

Ware muizen

De **bosmuis** konden we vastleggen op een foto van de struikrovercamera. Zij zijn gewoonlijk zeer algemeen aanwezig, zeker ook in bossen. Daar maken ze naast de rosse woelmuis het allergrootste deel van het 'bosmuizen' bestand uit.

In het Nibbelinkbos fotografeerden we een **bruine rat**.

Roofdieren

Marterachtigen

Via uitwerpselen kun je vaak marterachtigen bespeuren maar om betrouwbaar tot een soortbepaling te komen zou je DNA analyses moeten maken. De uitwerpselenvorm en samenstelling is namelijk volledig afhankelijk van het voedsel, tijd van het jaar, doel (bijv. markering of niet), en sekse/grootte van het individu. Daarom hebben we met succes gebruik gemaakt van cameravallen.

De **boommarter** liet zich fotograferen in het Nibbelinkbos bos. Deze soort heeft, zoals vele roofdieren, een groot jachtgebied: tot ca. 1000 ha. Vooral de mannetjes kunnen lange tochten per nacht maken (2 tot 7 km volgens 'Zoogdieren van West Europa, Rogier Lange e.a. 1994'). Een boommarter zou een voorkeur hebben voor naald- en gemengde bossen (dezelfde bron als hierboven genoemd) maar of dat nu nog geldt? Met behulp van cameravallen in het hele land (b)lijkt het erop dat de boommarter zich steeds verder uitbreidt en ook in allerlei andere biotopen gezien wordt.

De **steenmarter** die op het punt stond uit Nederland te verdwijnen in de 20^e eeuw, is sterk terug gekomen en heeft iedereen verrast door zich als cultuurvolger te manifesteren. Toch komt hij ook zeer vaak in bossen en bosjes in ons land voor (en dat is in ons volle land niet in tegenspraak met elkaar). Zo ook zowel in het Nibbelinkbos als de Spitse Buul. Hij is op een korte fotoreeks te zien als hij uit zijn schuilplaats, een hol tussen de boomwortels van een flinke boom, komt. (In de bijlagen staan de cameravalplaatsen met de aanwezige periode en de daar gefotografeerde diersoorten.)

Das: het was bij onze werkgroep bekend dat er een dassenburcht in de Spitse Buul zat. We hebben daar een tijdje een camera geplaatst en tenminste 3 dassen kunnen tellen. Aan het gedrag te zien waren daar twee jongen bij. Ook in het Nibbelinkbos fotografeerden we een foeragerende das. We misten de **bunzing** op de camera. Deze soort lijkt ook al jaren af te nemen in ons land door verandering van de structuur van het landschap waarbij de kleinschaligheid verdwijnt. Helaas ook in de Achterhoek waar allerlei hagen, wallen en overhoekjes verdwijnen.

Dat we de **wezel** en **hermelijn** niet zagen, ook niet op de cameraopnames, komt door hun schuwheid, geringe afmetingen en hun snelheid. Maar vooral ook omdat, het wordt afgezaagd, het slecht gaat met deze soorten. Sinds kort is o.a. de struikrover, (een camera in een flinke pijp met een camera erin die op de grond tussen de vegetatie gelegd kan worden) hiervoor ontworpen waarmee we proberen ze beter te signaleren.

Hondachtigen

Vos: nadat we hem gedurende het jaar al wel gespeurd hadden (via uitwerpselen, uitgegraven muizennesten), konden we het dier eindelijk begin september ook fotograferen. Toen we de camera bij de dassenburcht gingen plaatsen, vonden we vlakbij een dode jonge vos. Het komt vaak voor dat een vos in een pijp van een dassenburcht woont. Dat zou hier ook goed het geval kunnen zijn.

De **hond:** die zagen we dus veelvuldig.

Katachtigen

Huiskat: we fotografeerden ook enkele keren een huiskat. Je ontkomt met de bewoning in de directe omgeving hier niet aan.

Evenhoevigen

Herten

Reekalfje

Als laatste zoogdiergroep komen we bij het **ree**.

De diverse sporen waren aanwezig: veegsporen, krabsporen, keutels, ligplekken, prenten. En ook op de cameraval stonden ze vaak. Er werden zowel volwassen dieren als kalveren gesignaleerd. Een hele mooie serie laat zien hoe een geit haar twee kalfjes zoogt. We hebben ook een bokje gefotografeerd. In heel Nederland is de reeënstand niet slecht en het Nibbelinkbos en de Spitse Buul is dus geen uitzondering gebleken.

De volgende waarnemingen zijn allemaal in de Spitse Buul gedaan.

VOGELS

Het was zeer plezierig in het voorjaar door het bos te lopen. Er waren diverse vogels die in een (oud) bos thuis horen zoals de **zwarte specht**, grote bonte specht, **goudvink**, fitis, tjiftjaf, zwartkop, boomklever en boomkruiper. Allemaal zingend of anderszins baltsend. De groene specht stond op de foto in het Nibbelinkbos. We noteerden nog veel meer soorten maar dan wordt het een lange lijst en de meeste vogelaars zetten hun (bijzondere!) waarnemingen wel op Waarneming.nl. Die zijn u dus waarschijnlijk wel bekend.

AMFIBIEËN EN REPTIELEN

Van de eerste groep vonden we alleen een keer een Gewone pad, toen we 's avonds op zoek waren naar vleermuizen. We telden geen kikkerssoorten helaas.

Een reptielensoort in het bos zou een hazelworm kunnen zijn maar dat is een bijzondere tref als je die waarneemt. (Maar net buiten het onderzoeksgebied is dit jaar trouwens, voor het eerst in 28 jaar, een levendbarende hagedis aangetroffen!)

INSECTEN

Het wordt, ook voor gewone stervelingen, steeds gemakkelijker om insecten te fotograferen met hun smartphones en te determineren met een app daarop. Daar hebben ook wij goed gebruik van gemaakt.

Wat bijzondere soorten om te melden:

Helmkruidvlinder. Vier rupsen op enkele helmkruidplanten in de Spitse Buul.

De Sint Jacobsvlinder: deze vloog in het open deel in het bos. Hier vlogen veel insecten zoals de algemene soorten landkaartje, lantaarntje en man en vrouw platbuik.

Ook de zwartkopvuurkever zat hier. Deze is ook niet zo gewoon net als de kleine populierenboktor en de voorjaarsgoudhaan.

Ook troffen we de zeldzame lederloopkever aan.

OVERIG

Zoals al eerder opgemerkt stonden alle sloten en de beek droog. Erg gevaarlijk voor dit bos dat in zijn plantengroei nog laat zien dat het een waardevol vochtig bos is geweest. Zo troffen we de koningsvaren aan, salomonszegel, dalkruid, lelietje-van-dalen (mogelijk daar ingevoerd). Soorten die vocht vragen.

Cameraplaatsing

19 mei – 2 juni: 1 camera bij dassenburcht Spitse Buul (RDS 227519 x 437525)

3 juni – 8 juli: 2 camera's in Nibbelinkbos (RDS 226211 X 438019 EN 227519 X 437525)

3 juni – 15 juli: 1 struikrover in Nibbelinkbos (RDS 226175 X 438008)

27 sept. - 2 nov.: 1 camera en 1 struikrover Spitse Buul (Resp. RDS.227857 x 437645 en 227936 x 437604)

RDS = rijk driehoeksmeting. Veel gebruikt bij veldwaarnemingen.

soorten	bosmuis	Bruine rat	haas	eekhoorn	steenmarter	boomarter	das	vos	ree
Camera nr.									
1			x						x
2	x		x			x			x
3		x		x	x		x		x
4			x	x	x		x	x	x

Niet-zoogdieren en opmerkingen bij de diverse camera's.

C1: Houtduif

Merel

Grote zanglijster

C2: Merel

Grote bonte specht

Merel

C3: Merel

Roodborst

Groene specht

Reebok, reeget, reekalf

C4: Reeget met 2 kalveren

Struikroverplaatsing en waarnemingen

Nr. 1 (9 juni tot 5 juli): Rosse woelmuis

Bosmuis

Koolmees

Nr. 2:

Bosmuis

Winterkoning

Koolmees

Foto's

Omslagfoto: Dimitrey Rouwhorst

Helmkruidvlinder: auteur

De overige: cameraval

Doetinchem, 10 december 2020

Henriette van der Loo